

**ПОШУК ІННОВАЦІЙНИХ ФОРМ ПРОВЕДЕННЯ
ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ
КРЕДИТНО-ТРАНСФЕРНОЇ СИСТЕМИ НАВЧАННЯ
ТА РЕФОРМУВАННЯ ВИЩОЇ ШКОЛИ**

**М. М. Рожко, А. М. Ерстенюк, Ю. І. Попович,
М. О. Іванців, Т. З. Кобрин**

*Івано-Франківський національний медичний університет;
76018, Україна, м. Івано-Франківськ, вул. Галицька, 2;
e-mail: ifntu@ifntu.edu.ua*

Публікація присвячена узагальненню роботи комісії з моніторингу якості практичних занять в ІФНМУ з метою вивчення досвіду кафедр університету у проведенні майстер-класів, відкритих занять, пошуку інноваційних форм проведення практичних занять в умовах реформування вищої школи і запровадження європейської кредитно-трансферної системи та поширенню досвіду на інші кафедри.

Ключові слова: *майстер-класи, відкриті заняття, пошук інноваційних форм навчання, реформа вищої школи.*

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень. В умовах реформування вищої школи, запровадження кредитно-трансферної системи, зростання конкурентоспроможності випускників медичних вузів як на внутрішньому, так і зовнішньому ринках, особлива увага надається пошуку методів і форм навчання, які б значно підвищили мотивацію студентів до навчання і покращили оволодіння ними знань та умінь [2, 4, 5]. За таких умов невідомо зменшується частка прямого інформування і розширюється застосування інноваційних форм і методів роботи студентів під керівництвом викладача та повноцінної самостійної роботи в навчально-практичних чи тренінгових центрах, у лабораторіях, читальних залах, на об'єктах майбутньої професійної діяльності [1, 3]. У зв'язку з цим створена (декілька років тому) в Івано-Франківському національному медичному університеті комісія з перевірки якості практичних занять була реорганізована у комісію з моніторингу якості проведення практичних занять. Водночас дещо змінилися завдання цієї комісії. Якщо донедавна головним її завданням було перевіряти якість проведення практичних занять на кафедрах, стан наукової, навчально-методичної і виховної роботи, які розглядалися на вченій раді чи ректораті, та перевірки якості проведення занять молодими викладачами, що претендують брати участь у конкурсі на посаду доцента чи старшого викладача, то зараз, поряд із вказаними завданнями, стало вивчення досвіду кафедр університету у проведенні майстер-класів, відкритих за-

нять, пошук найбільш вдалих сучасних інноваційних методів проведення практичних занять та їх поширення на інші кафедри, що й стало **метою** даного дослідження.

Результати дослідження та їх обговорення. Так, другий семестр поспіль за пропозиціями кафедр спільно з навчальним відділом розроблено план-графік майстер-класів, практичних (семінарських) занять, навчально-дослідницьких занять у системі “Mumeena”. До плану-графіку в осінньому семестрі були включені 6 майстер-класів та 11 відкритих занять, у весняному семестрі – 15 майстер-класів та 27 відкритих занять, що охопило більшість кафедр університету теоретичного і клінічного спрямувань.

Актуальним і корисним для викладачів іноземних мов став майстер-клас, проведений ст. викладачами цієї ж кафедри Піжук Т.Г. і Височан В.З. у режимі демонстрованої педагогічної технології на тему «Організація самостійної роботи студентів у процесі викладання іноземної мови за професійним спрямуванням: види, мотивація, оцінювання». Заняття проведено з використанням персонального комп'ютера, презентації, таблиць, довідників, роздаткового матеріалу. Серед основних завдань заняття була демонстрація можливості диференційовано оцінювати різні види СРС відповідно до рівня засвоєння опрацьованого матеріалу. Викладачами зазначено, що контроль СРС – це невід'ємна складова частина навчального процесу, на основі якого викладач здійснює корекцію своєї діяльності.

Цікаво для студентів 5 курсу стоматологічного факультету і викладачів інших кафедр пройшов традиційний на кафедрі ортопедичної стоматології майстер-клас «Методи імплантації», проведений доц. Обідняком В.З. На свинячих щелепах з використанням сучасного обладнання продемонстровано методи імплантації. Позитивним моментом заняття стала наявність стоматологічно-ортопедичного обладнання та можливість студентів брати участь у виконанні окремих етапів імплантації.

Пізнавальним для студентів 4 курсу медичного факультету, майбутніх педіатрів, став майстер-клас, який провів проф. кафедри неврології та нейрохірургії Пітик М.І. «Електроміографія в діагностиці захворювань нервово-м'язової системи». Заняття проведено з використанням научного матеріалу: атласів, таблиць, схем та апарату електроміографу.

Електроміографія (ЕМГ) виконана на пацієнтові з використанням різних методик відповідно до діагностики захворювань нервової чи м'язової систем. Результати відображались на екрані апарату та у відповідних бланках з інтерпретацією отриманих результатів. На занятті створені оптимальні умови для формування вмій і навичок, самостійного проведення певних етапів ЕМГ.

Важливим для подальшої практичної діяльності лікарів-інтернів 2 року навчання став майстер-клас, проведений доцентом кафедри неврології та нейрохірургії Максимчук Л.Т. «Застосування гірудотерапії в

неврології». Під час цього заняття використана презентація механізму дії гірудотерапії на організм людини, за участю учасників майстер-класу визначені її основні покази та протипокази, визначено проблеми і перспективи у її застосуванні, проведено дискусію за результатами спільної діяльності керівника та учасників.

Особливий інтерес у членів моніторингової групи викликав майстер-клас «Розвиток клінічного мислення. Клінічний розбір хворих з гострим коронарним синдромом», проведений професором кафедри внутрішньої медицини №2 та медсестринства Середюком Н.М. Заняття пройшло у вигляді клінічної конференції, під час якої підготовлені студенти 6 курсу лікувального факультету доповідали історію хвороби конкретних пацієнтів. Студенти вчилися ставити діагноз при гострих серцевих станах, які трапляються при інфаркті міокарда та нестабільній стенокардії. Також майбутні медики дізналися про алгоритм дій у цих небезпечних ситуаціях. «Лікарі» за допомогою мультимедійної презентації повідомляли скарги, анамнез хвороби та життя, лабораторні дані з даними інструментального обстеження пацієнта та лікування. Під час повідомлення використовували демонстрації відеосюжетів ангиографій пацієнтів до виконаних операцій та після лікування. В обговоренні клінічної ситуації, плану обстеження та лікування брали участь студенти-експерти. У ролі модератора, виясненні дискусійних питань приймали участь проф. Середюк Н.М. та інші викладачі, які готували студентів до заняття.

Заняття віддзеркалювало сучасний рівень розвитку науки і техніки з використанням інноваційних комп'ютерних інтерактивних технологій. Сучасна кардіологія переходить від «таблетованої» форми на стратегічну, зокрема на інвазивні методи, дія яких відбувається миттєво. При цьому катетер уводять безпосередньо у коронарну артерію, закриту тромбом, який відразу забирають механічним шляхом. На його ж місце ставлять стент, що забезпечує судині відкритість і, відповідно, подальше живлення серцевого м'яза. Переваги такого методу очевидні, оскільки смертність пацієнтів при інфаркті міокарда суттєво зменшується. Звісно, інвазивний метод є дорожчим: один стент коштує 6 тис. грн., однак в Україні такий стент надається безкоштовно кожному пацієнту, який має відповідні показання. При підготовці до заняття використаний творчий підхід, що забезпечує розвиток і навчання студентів клінічному мисленню та мобілізує увагу аудиторії.

Повчальним для студентів 6 курсу став майстер-клас асистента кафедри ендокринології Марусин О.В. «Освоєння практичних навичок» для діагностики і лікування цукрового діабету (ЦД), представлений у вигляді презентації. Послідовно подана інформація про наявні доступні методи визначення рівня глюкози в організмі: глюкозометричний тест для визначення рівня глюкози у крові, глюкозуричний тест для визначення його у сечі, визначення С-пептиду, глікованого гемоглобіну, а та-

кож визначення у сечі за допомогою тест-смужок. Подано повідомлення про види ЦД за важкістю, а також порівняння клініки I і II типів ЦД. У доступній формі подано основні схеми лікування цукрового діабету та дієтотерапію залежно від його форми ЦД, а також представлена характеристика його ускладнень.

У майстер-класі, проведеному асистентом Кузенко О.В. на кафедрі педіатрії на тему «Диференційна діагностика жовтяниць у новонароджених дітей» для студентів 6 курсу враховано різні методи активізації та оцінки рівня знань студентів, а також засвоєння практичних навичок («мозковий штурм», «ролева гра» тощо).

Покращення професійного рівня отримали лікарі-курсанти передатестаційного циклу за спеціальністю «Стоматологія» під час майстер-класу, що проводив доцент Штурмак В.М. на кафедрі стоматології післядипломної освіти на тему «Морфо-функціональні основи зубощелепної системи. Рентгенологічна і функціональна характеристика. Функціональна перебудова жувальної системи при патології і після ортопедичного лікування». Майстер-класу передувала лекція, що забезпечило єдність опрацювання курсантами теоретичного і практичного матеріалу. Заняття відбувалося у кабінетах функціональної та комп'ютерної діагностики кафедри. Викладач продемонстрував функціональність різних методик визначення оклюзії, у тому числі за допомогою апарату T-scan III. Комп'ютерне дослідження оклюзійних контактів зубів дозволило встановити клінічний діагноз. Завдяки практичному порівнянню результатів традиційного і комп'ютерного методів діагностики викладач у процесі дискусії з курсантами складав план лікування, обговорюючи плюси і мінуси кожного із запропонованих варіантів. Протягом майстер-класу активно обговорювалися різні методики лікування, відпрацьовувалися практичні навички, що є одним із найкращих методів засвоєння матеріалу.

Удосконалити знання з питань особливостей роботи з підлітками змогли лікарі-курсанти передатестаційного циклу за спеціальністю «Педіатрія» під час майстер-класу на тему «Інноваційні підходи у наданні медико-соціальної допомоги підліткам та молоді на принципах «дружнього підходу», проведеного доцентом кафедри дитячих хвороб післядипломної освіти Сем'янчук В.Б. У процесі заняття викладач демонструє необхідність розвитку «клінік, дружніх до молоді» та акцентує увагу на поняття «підліток-потенціал суспільства». Для кращого освоєння матеріалу під час майстер-класу впроваджені різні методики: «асоціації», яка дозволяє провести паралелі між молодими людьми та міфами, які з ними пов'язані; завдання у «малих» групах, які сприяють роботі в колективі та визначають лідерські якості; методика «акваріум», що оцінює бачення двох протилежних полюсів «підлітків та дорослих» стосовно висвітлення причин, чому молоді не звертаються за медичною допомогою; «міфи та правда про ВІЛ-інфекцію», яка дозволяє розвіяти

хибні уявлення про ВІЛ. Принципи «дружнього підходу» (добровільність, доступність, доброзичливість) обговорені у процесі активної дискусії слухачів. На основі моделі HEADS, яка допомагає лікарю у спілкуванні з підлітками-курсантами, розроблена рольова гра «підліток-лікар» для засвоєння на практиці навиків спілкування з підлітками. Упродовж заняття здійснено детальний аналіз інноваційних підходів у наданні медико-соціальної допомоги підліткам як ефективних методів покращення їхнього здоров'я (вживання наркотиків; інфекції, що передаються статевим шляхом; ВІЛ; незапланована вагітність; аборт). Більшість завдань, які отримували курсанти, супроводжувались роздатковим матеріалом.

Гості ювілейної 85-ї науково-практичної конференції студентів та молодих вчених із міжнародною участю «Інновації в медицині» на кафедрі медичної біології та медичної генетики ІФНМУ взяли участь у майстер-класі «Цитогенетичні методи в медицині та екології», який провела завідувач кафедри проф. Ковальчук Л.Є. Спершу учасники з презентації ознайомилися із напрямками роботи кафедри та досягненнями студентів ІФНМУ. Потім студентам запропонували долучитися до проведення різних генетичних досліджень. У лабораторії генетики рослин студентів ознайомили з методами тестування води, ґрунту та інших субстанцій. Для цього демонстрували тест, рекомендований експертами ВООЗ, на виявлення мутагенів, за допомогою якого науковці ІФНМУ досліджували стан водоймищ Прикарпаття та лікарські рослини, які можуть володіти антимутагенними властивостями. Окрім цього, учасники мали можливість ознайомитися з методами цитогенетики людини: провести аналіз людських хромосом, дослідити препарати букального епітелію щоки. Значним здобутком майстер-класу став той факт, що демонстрація методів проведена разом зі студентами. Їм надана можливість самостійно виготовляти та аналізувати препарати. Учасники майстер-класу дуже активно із захопленням брали участь у роботі, відчувалась їх непідробна зацікавленість.

Слухачі передатестаційного циклу за спеціальністю «Педіатрія» мали змогу підвищити свою майстерність на майстер-класі на тему «Еозинофільний синдром у дітей», який проводили завідувач кафедри проф. Синовська О.Б., доц. Березна Т.Г. і Вовк З.В. з кафедри дитячих хвороб післядипломної освіти. На занятті використано сучасні комп'ютерні методи контролю вхідного і вихідного рівнів знань та метод проведення заняття за типом «рольових ігор». Заняття проведено на високому професійному рівні. Заняття такого типу можна проводити у online режимі для дистанційного навчання.

На кафедрі внутрішньої медицини №1 доцент Петрина В.О. представив майстер-клас на тему «Сучасні обстеження в гастроентерології» під час засідання наукового гуртка для студентів 4-6 курсів. На цьому занятті хотілося б побажати більшої творчої активності студентів.

Майстер-клас для студентів гуртківців 4-6 курсів проведено також проф. Островським М.М. та в. о. доцента Варунківим О.І. на кафедрі фтизіатрії та пульмонології на тему «Методика проведення визначення функції зовнішнього дихання». Заняття проведено у навчальній кімнаті, де спочатку була представлена мультимедійна презентація, а пізніше – практична частина з використанням комп'ютерного спірографа. У презентації викладені причини порушення функції зовнішнього дихання, їх прояви. Практичну частину проводили на членах гуртка та пацієнтах, аналізували цікаві архівні спірограми з різними проявами дихальної недостатності і наступною інтерпретацією результатів. Емоційний виклад матеріалу допоміг створити творчу атмосферу та значну зацікавленість студентами, що допомогло успішно провести це заняття, а студентам краще засвоїти запропоновану тему.

Цікавим і багатим на сучасні навчальні технології став майстер-клас асистента кафедри акушерства і гінекології ПО ІФНМУ Римарчук М.І., проведений у симуляційному центрі обласного перинатального центру для курсантів на тему «Удосконалення техніки практичних навичок по відпрацюванню покровового алгоритму з надання невідкладної допомоги при серцево-легеневій реанімації в контексті симуляційного навчання».

Майстер-клас присвячений термінальним станам в акушерстві, які пов'язані в основному з кровотечами, емболією навколоплідними водами, тромбемболією. Під час його проведення застосовано контроль вхідного і вихідного рівнів підготовки слухачів, презентація щодо алгоритму надання невідкладної допомоги при серцево-легеневій патології, навчальний тренінг. Під час тренінгу, окрім презентації теоретичного блоку, учасники мали можливість випробувати себе в практичній частині, яка відбувалася у форматі навчального сценарію. Під час ситуаційної задачі лікарі повинні були діяти в екстремальній ситуації – рятувати життя породіллі шляхом серцево-легеневої реанімації. Задача симулювала сценарій тромбемболії легеневої артерії в жінки із вкрай високим ступенем ризику щодо тромбемболічних ускладнень. Цікаво, що курсанти досі у своїй практиці ще не зіштовхувалися з подібною ситуацією. Учасники тренінгу практикувалися на функціональному манекені з можливістю програмування за допомогою комп'ютера різних патологічних станів.

Термінальні і критичні стани в акушерстві, як правило, закінчуються серцево-легеневою недостатністю. Тому вони вимагають виконання покровового алгоритму дій, куди входить не тільки введення препаратів, проведення непрямого масажу серця, але й злагоджена командна робота.

Важливим моментом цього заняття стала можливість відеозапису дій з наступним покрововим їх розглядом і встановленням помилок кожного із учасників заняття, а також повторення надання допомоги зго-

дом, після проведеного навчання. За словами організатора майстер-класу, асистента Римарчук М.І., яка пройшла відповідну підготовку за кордоном, мета таких навчань у симуляційному центрі полягає в тому, аби настільки відпрацювати необхідні навички, щоб у реальній практичній роботі звести до мінімуму час надання ефективної невідкладної допомоги пацієнтам при різних станах.

Висновки:

Таким чином, у Івано-Франківському національному медичному університеті проводяться різнопланові практичні заняття з використанням найсучасніших інноваційних технологій. Окремі з них, такі як майстер-класи у симуляційному центрі, у цитогенетичній лабораторії потребують дороговартісного забезпечення та відповідної підготовки слухачів. Однак, більшість проведених майстер-класів свідчить, що їх можна успішно застосовувати не лише під час занять із лікарями чи інтернами, але й зі студентами старших і навіть молодших курсів. Широке застосування інноваційних технологій зможе підвищити мотивацію студентів до навчання, створити більшу зацікавленість їх в оволодінні уміннями з різних дисциплін. Доцільно також ширше використовувати заняття у навчально-практичних центрах, що сприятиме кращому оволодінню практичними навичками.

Література

1. Головань М.С. Упровадження європейської кредитно-трансферної системи як інноваційної технології організації навчання [Електронний ресурс] / М.С. Головань. – Режим доступу: <https://scholar.google.com.ua/scholar?espv=2&biw=1280&bih=845&dpr=1&bav=o2,or.&bvm=bv.121421273,d.bGs&ion=1&um=1&ie=UTF-8&lr&q=related:5TN85XxKeoaeGM:scholar.google.com/>
2. Гончаров С.М. Кредитно-модульна система організації навчального процесу: метод. аспекти: Монографія / С.М. Гончаров, В.А. Гурин. – Рівне: НУВГП, 2008. – 626 с.
3. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології. Навчальний посібник / І.М. Дичківська. – К.: Академвидав, 2004. – 351 с.
4. Довідник користувача європейської кредитно-трансферної системи (ЄКТС) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.tnpu.edu.ua/EKTS/Dovidn_E%D0%B8%D0%BCKTS.pdf.
5. Сікорський П.І. Кредитно-модульна технологія навчання: навчальний посібник / П.І. Сікорський. – К.: Вид-во Європейського університету, 2004. – 127 с.

*Стаття надійшла до редакційної колегії 23.12.2015 р.
Рекомендовано до друку д.м.н., професором Матейком Г.Б.,
д.м.н., професором Копчею В.С. (м. Тернопіль)*

**RESEARCH OF INNOVATIVE FORMS` PRACTICAL
CLASSES REALIZATION IN CONDITION OF EUROPEAN
CREDIT TRANSFER SYSTEM OF STUDYING
AND REFORMATION OF HIGH SCHOOL**

**M. M. Rozhko, A. M. Ersteniuk, U. I. Popovych,
M. O. Ivantsiv, T. Z. Kobryn**

*Ivano-Frankivsk National Medical University;
76018, Ivano-Frankivsk, Halytska str., 2;
e-mail: ifnmu@ifnmu.edu.ua*

The article is devoted to generalization of monitoring commission connected with a quality of practical classes in IFNMU with a purpose of department experience studying in providing of master classes, public classes, search for innovative forms in practical classes` practice in condition of high school reformation and providing european credit-transfer system and experience expanding on other departments.

Key words: *master classes, public classes, search for innovative forms in education, reform of high school*